

SEREG MARIANN

Az *Így írtok ti* fikciós teréről

Karinthy Frigyes 1912-ben megjelent kötetének kompozíciója eltér a Fidibuszban korábban közölt paródiák kerettörténetétől. Sőt mi több, úgy tűnik, hogy a szerző első, saját szerkesztésű kötete fikciós terének rétegzettség szempontjából (is) átmenetet jelent az említett sajtóközlések és a későbbi kötetkiadások között. A „kezdő író” folytatásos megjelenésekből, az *Egy kezdő író vázlatkönyvéből* című sorozatból kirajzolódó alakja háttérbe szorul a kötetes kiadásban, a paratextusnak (gondolunk itt a rövid életrajzokra, ismertetőszövegekre és karikatúrákra) köszönhetően pedig inkább fiktív antológiaként értelmezhetjük azt. Ezt a törekvést viszik tovább a későbbi kiadások is, melyekből végleg eltűnik a „kezdő író”, előszeretettel rendszereznek műfajok és műnemek szerint, és egyre inkább az alfabetikus rendet követik.

I.

Az 1912-es *Így írtok ti* kötetet kezünkbe véve már a címlapról is számos információt kapunk: a Gömöri Jenő által szerkesztett Modern Könyvtár sorozat¹ egy darabját forgatjuk, melynek szerzője Karinthy Frigyes, a mű címe *Így írtok ti* (csak később derül ki, hogy kiket szólít meg, kik azok a „ti”), műfaja irodalmi karikatúrák gyűjteménye. A nemzetközi szócsaládból származó karikatúra szó (ol. caricare – megterhel, eltúloz) a tréfás címlap-illusztrációval együtt eligazítja az olvasót annak tekintetében, hogy architextualitás szempontjából milyen olvasnivalót várhat: a nálunk torzkép, gúnyrajz értelemben meghonosodott karikatúra megnevezés a komikus műfajokhoz kapcsolja a kötetet, mielőtt még kinyitottuk volna. A megnevezett szerző és a referenciális műcím kapcsolata implicit módon azt is sugallja, hogy a kötetből megtudhatjuk, hogyan látja a kortárs irodalmat Karinthy Frigyes.

Karinthy mint empirikus szerző azonban csak a kötet elején szereplő paratextuális részekben van jelen. A kötetnyitó Ibsen-mottó kettős értelmű, vonatkozhat a szerzőre magára és a parodizáltakra egyaránt: „Költeni annyi, mint ítélőszéket tartani önmagunk fölött.”² A szerzőre mint biográfiai személyre utal a Gábor Andornak szóló ajánlás is, aki a Fidibusz című élclap főszerkesztőjeként elsőként adott helyet Karinthy paródiáinak. Ezt a személyes referenciát erősíti az ismert anekdota, mely K. F. aláírással szerepel: „A kilencedik lövés még késik. A káplár keze még reszket, de szemei egy árnyalattal már tisztábban látják a célt.” E vallo-másszerű mondatok egybecsengnek a Fidibusz hasábjain rendszeresen megjelenő

¹ Maga a sorozat is tréfa tárgya lesz a Kosztolányi-paródia, »*A szegény kis trombitás szjmbolista klapec nyösörögése*« című ciklusból lábjegyzetében: „Harmincnyolcadik kiadása megjelent a »Modern Könyvtár« huszonkétezredik számában.” A „modern” gyakran használt, legtöbbször pejoratív értelmű jelző volt a modernség ellenében.

² KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti. Irodalmi karikatúrák*, Bp., Athenaeum, 1912 (Modern Könyvtár, 108–112), 2.

„kezdő író” szárnypróbálgatásaival, s azzal az elképzeléssel, hogy alakja jelen van a kötetbe rendezett karikatúrák világában is – a szerző alteregójaként –, csak kissé eltérő utat jár be, mint az élclapban közölt sorozatban.³ Fráter Zoltán rámutat, hogy a kötet cikluszáró darabjai az író személyével állnak kapcsolatban: az *Emil* című kuplé Haas-palotája (itt lakott a Karinthy-család), a *Magyar próza* című fejezet *Vegyes* rovata (utal újságírói múltjára és biológiai-technikai érdeklődésére), a *Külföldi próza* Kneipp Sebestyént parodizáló darabja (Karinthy apja nagy híve volt gyógymódjának) és a kötetzáró, önvallomás értékű *Együgyű mese* mind hordoznak többé-kevésbé rejtetten Karinthy Frigyes személyére utaló referenciális jegyeket.

A Fidibusz-beli „kezdő író” alakját a *Magyar próza* című ciklus paródiái őrizték meg leginkább: bevezetőszövegekben is megszólal, amikor Móricz Zsigmond, Szász Zoltán, Erdős Renée, Pósa Lajos, Eötvös Károly stílusában ír, később a műbírálatot választja a műírás helyett (*A „kergek” képképzőművészeti kiállítása*), végül irodalmi próbálkozásai jutalmául megírhatja a *Vegyes* rovatot az „Éhes Újság”-ba. Az élclapi örökség nemcsak a „kezdő író” alakjának áttemelésében figyelhető meg a kötetben. A paródiák első közlésének helye, a Fidibusz is sokat köszönhetett az őt megelőző népszerű vicclapoknak, különösen a legszínvonalasabb és méltán népszerű Borsszem Jankónak, melynek – naplóbejegyzéseinek tanúsága szerint – Karinthy is olvasója volt.⁴ A századforduló előtti vicclapok többsége már a lapcímmel karaktert teremtett: Borsszem Jankó, Bolond Miska vagy Bolond Istók is képileg ábrázolt, szöveggel is megjelenő figurák, akik a lap tartalmáért „felelősek”. Éppen ilyen figura a „kezdő író” is a Fidibuszban: halványan megrajzolt karakter ugyan, de léte és alakja keretet biztosít a paródiáírásnak, jótékonyan elvonja a figyelmet a szerzőről.

„Bár a komponálatlanság vádja nem áll meg, azt kimondhatjuk: a kezdő író úgy szerepel az *Így írtok* ti első kiadásában, hogy a kötetet láthatóan, lényegesen és egyértelműen befolyásoló módon, megfelelő terjedelmű és színvonalú szöveggel képviselve nem lép színre” – írja Reményi József Tamás és Tarján Tamás bevezető tanulmányában.⁵ Miért tartja meg Karinthy a „kezdő író”-ra vonatkozó bevezetőket, illetve miért ír máshova humoros ismertető bekezdést 1912-es kötetében? Az Erdős Renée-t parodizáló szöveg előtt például azt olvassuk, hogy „most már tízféléképpen próbálkozott a kezdő író”, ami nyilvánvalóan a Fidibusz-beli közlésből maradhatott meg, hiszen az 1912-es kötetre nézve ez nem igaz, így azt gondolhatnánk, hogy minden ehhez hasonló szöveg figyelmetlenségéből maradt a kötetben. A Karinthy életében megjelent későbbi kiadások ezeket elhagyják, és – feltehetően a szerző

³ Az élclapi „kezdő író” minden műfajt kipróbál, modernből Petőfi-epigon lesz, s mikor végre kezdik elismerni, anyagi okok miatt pornográf írónak áll. A kötetbeli „kezdő író” pályája is göröngyös, az anyagi biztonságot nyújtó újságírás felé ível, de talán kevésbé kiábrándító. Erről bővebben Fráter Zoltán ír tanulmányában. FRÁTER Zoltán, *Karinthy, a „kezdő író”. Az Így írtok ti első kiadása = Bíráló ábruhában. Tanulmányok Karinthy Frigyesről*, vál., szerk. ANGYALOSI Gergely, Bp., Maccenas, 1990, 199–210.

⁴ KARINTHY Frigyes, *Naplóm, életem*, szerk. SZALAY Károly, Bp., Magvető, 1964, 29.

⁵ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, szerk. REMÉNYI József Tamás, TARJÁN Tamás, Bp., Ikon, 1994 (Matúra Klasszikusok, 17), 22.

tudtával és akaratával – csak a tréfás életrajzokat tartják meg. A „miért”-ek találgatása helyett érdekesebb, hogy Karinthy Frigyes első kötete, mely sikeressé és népszerűvé tette az író, olyan amilyen: hordozza a Fidibuszból örökölt fiktív beszélő, a „kezdő író” alakját, és arra törekszik, hogy az évek alatt született karikatúrákat szerkesztett kötetben közölje.

A Fidibuszból ismert Karinthy-alteregőt megjelenítő bevezetőszövegek a költő-portrék esetében legtöbbször elmaradnak (a kötet ötödik alakjánál, Szabolcska Mihálynál jelenik meg először a „kezdő író”, majd legközelebb a *Magyar Antológia* című ciklust záró *Magyar Kabaré* előtt jelentkezik).⁶ A *Magyar Antológia* alcímet – mely már a Fidibuszban megjelent sorozatcímként⁷ – csak a költőket bemutató részre alkalmazza az író, s egyedül itt látszik az alfabetikus rendre való törekvés, mégis értelme és jelentősége kiterjeszthető az egész kötetre. Amennyiben az antológia megnevezésen szépirodalmi gyűjteményt értünk, akkor a más műnembe tartozó és a külföldi szerzőket bemutató részeket is a szerkesztett kötetegység szerves részének tekinthetjük. A külföldi írókat karikírozó ciklus ismertetőszövegei is erősítik ezt, hiszen a beszélő (az antológia szerkesztője, Karinthy Frigyes avagy a „kezdő író”) tájékoztatja az olvasókat egy-egy bemutatott műről és szerzőjéről (például *A vasalógyáros* – „gépészmérnöki szakregény, huzagolt és hengerelt érzelmekkel” vagy *Halljad Izráél!* – „rituális dráma három felvonásban, tendenciával” stb.) illetve egy helyütt – a fikció szerint – ő ismerteti meg a művet a magyar közönséggel:

(Rostand, mint hírlík, kicsit átdolgozta Goethe Faustját. Öt felvonásra osztja, alcímekkel, megfelelő díszletezéssel. Néhány jellemző részletet – az első felvonás elejét és az utolsó felvonás végét – rendelkezésemre bocsátott.)⁸

Bár lexikoncímszó-szerű rövid életrajzokat csak a *Magyar Antológiában* találunk, a külföldi prózát ismertető ciklus kultúraterjesztő intenciójával beleillik az antológia-jelleg koncepciójába, míg a korábban említett *Magyar próza* ciklus inkább hordozza a „kezdő író” szárnypróbálgatásainak kerettörténetét. A magyar prózáírók stílusának bemutatása azonban nem kizárólag a Karinthy-alteregő önképző pályafutása lehet, hiszen az egyes írók stílusának megismertetése mint cél látensen itt is megvalósul. Major Henrik és Dezső Alajos karikatúráinak állandó jelenléte erősíti az antológia-jelleget, mivel képileg egységesítik az említett szövegegységeket. A portrékésztés és a képek irodalmi műben való szerepeltetése a népszerűsítés és önreprezentáció

⁶ SZÖRÉNYI László arra hívja fel a figyelmet, hogy a kötetbeli szerkesztés szerint a költő és a prózáíró sorsát is meghatározza a megélhetéskényszer: a költőből így lesz végül kabarészerző, a prózáíróból pedig újságíró. (*Az Így írtok ti szemléleti és műfaji távlatai = Bíráló ábruhában*, i. m., 190.)

⁷ Fidibusz, 1911. március 24. Magyar Antológia I.: Trombolányi Dezső; 1911. június 9. Magyar Antológia II.: Babits Mihály; 1911. június 23. Magyar Antológia III.: Kömény Chimaune; 1911. június 30. Magyar Antológia IV.: Kaffkaff Margitságosság, Magyar Antológia V.: Füst Milán; 1911. július 14. Magyar Antológia VI.: Feleségezett Gallér Oszkár; 1911. július 21. Magyar Antológia VII.: Szépen! Ernő, Magyar Antológia VIII.: Zápor Andor; 1911. augusztus 18. Magyar Antológia IX.: Talpramagyar Sándor; 1911. szeptember 22. X. [számozás nélkül]: Édám Hanna; 1912. január 12. Magyar Antológia XI.: Bomló Zoltán

⁸ KARINTHY Frigyes, *Igy írtok ti*, 2. jegyzetben i. m., 138.

eszköze (gondolhatunk a Nyugat képeslapsorozatára is), így egy kifordított világban, egy „fiktív antológiá”-ban, ahol paródiákon keresztül ismerjük meg a szerzőket, az arckép ellenpárja csakis a karikatúra lehet.⁹

Hogyan illik bele mindebbe – akár az íróvá válás fiktív útjának koncepciójába, akár az antológia-szerkesztés lehetőségébe – az *Optimisták* című satíra-ciklus? E talányos szövegegység gyakran méltatlanul mellőzött a kötet-egész szempontjából (a későbbi kiadásokból feltehetően műfaji megfontolásokból maradt ki), de néhányan már kísérletet tettek értelmezésére. Szörényi László szerint a ciklusban „az élet lepleződik le a szerelemben”: a szerelem, a költészet kedvelt tárgya valójában halált, betegséget, örületet hoz – s mindezt különböző irodalmi stílusirányzatok felől mutatja be a szerző (szimbolista, naturalista, népies stb. beszédmódok karikatúráit olvashatjuk).¹⁰ Fráter Zoltán is közöl két lehetséges megfeleltetést, miszerint az *Optimisták* a „Holnapisták” szemléletét és stílusát mutatja be, vagy a korábbiakból kimaradt szerzőket is társíthatjuk darabjaihoz: Juhász Gyulát, Csáth Gézá, Nagy Lajost, Tersánszky Józsi Jenőt, Miklós Jutkát.¹¹ Akárhogyan is, az mindenesetre látszik, hogy bár a ciklus nem egyértelműen feleltethető meg egy-egy alkotónak vagy irányzatnak, de szerves folytatása a korábbi fejezeteknek, s egy tágabb értelmezés – Fráter Zoltán meglátása – szerint egy egész nemzedék karikatúrája lehet.¹²

Hogyan hat a kötet látszólagos heterogenitása a befogadóra? Átlagolvasóként ritkán forgatjuk a mű 1912-es kiadását, s még ha kezünkbe is vesszük, nem olvassuk elejétől a végéig – tájékozódásképpen, szórakozásképpen belelapozunk, éppúgy, mint egy antológiába. Továbbá az irodalmi karikatúrák körül kialakított fikciós tér érzékelésének egyik útja, hogy olvasóként „belemegyünk a játékba”, és elhisszük, hogy egy antológiát tartunk a kezünkben, melyből különböző szerzők rövid életrajzát, portréját és legfontosabb műveit ismerhetjük meg. Úgy teszünk, mintha elhinnénk, hogy valódi életrajzokat és irodalmi alkotásokat olvasunk. Így ábrázolhatjuk mindezt – Eco után szabadon:¹³

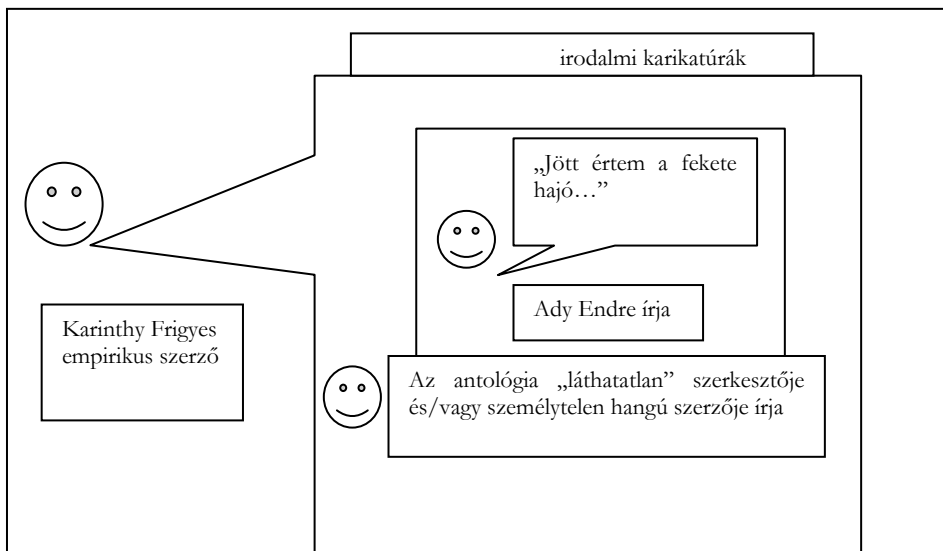
⁹ Kiemelt helyzete miatt gyakori értelmezés tárgya a kötet utolsó karikatúrája, mely az *Osvát nevet* címet viseli. Akár a nemzedék legnagyobb kritikusa előtti tisztelgés ez, akár fricska a komor szerkesztőnek, keretet ad a kötetnek: Gábor Andor indította el pályáján az írot (neki szól az ajánlás), és Osvát Ernő „fogadja be” (öt és számos kezdő írot) az irodalomba.

¹⁰ SZÖRÉNYI László, *Az Így írtok ti szemléleti és műfaji távlatai*, i. m., 190.

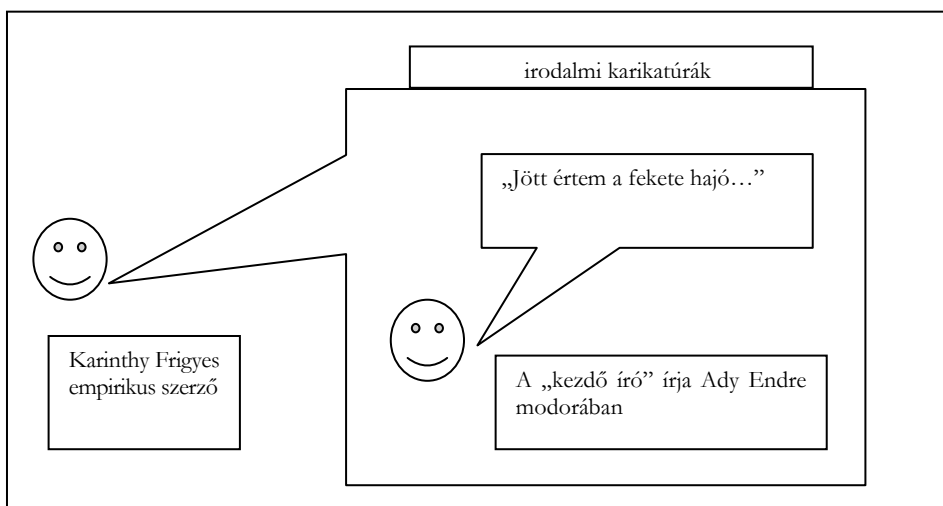
¹¹ FRÁTER Zoltán, *Karinthy, a „kezdő író”*, i. m., 205.

¹² I. m., 207.

¹³ A szerző E. A. POE *Arthur Gordon Pym*-jének beszélőit ábrázolta hasonlóképpen. (Umberto ECO, *Hat séta a fikció erdejében*, Bp., Európa, 2002, 30–34.)

A másik út, hogy Karinthy Frigyes alteregóját, a „kezdő író” alakját követjük nyomon, aki kipróbálja az irodalmi megszólalás lehetséges módjait – beleértve ebbe a lexikoncímszó-szerű szövegeket és minden irodalmi torzképet:

A kötet ily módon kialakult összetett fikciós tere azonban nem öncélú avagy céltalan. Egyrészt többszörösen elhomályosítja Karinthy Frigyes szerzőségét, aki azonban a referenciális poémoknak és az említett paratextusoknak (mottó, ajánlás, cikluszáró darabok stb.) köszönhetően nagyon is jelen van a kötetben. Tudjuk, hogy ő az empirikus szerző, hiszen már a Fidibusz hasábjain is megjelenik neve, vagy felismerhetőek szignói (Carinti, –inti), a kötetbe rendezett írások, bevezetőszövegek és illusztrációk azonban egy objektív műtípus látszatát keltik, és a „kezdő író” valóságai is elterelik Karinthy Frigyesről mint szerzőről a figyelmet. A paródiák pedig, a maguk referencialitásával megkívánják az olvasótól, hogy a szerzőség kérdését lebegtetett módon érzékelye: egyrészt tudjuk például, hogy nem Ady Endre írta a *Mosléke-országot*, hiszen paródiát olvasunk, mégis elképzeljük, hogy ő beszél. Nem Karinthy Frigyes szájából hangzik nevetségesen, hogy „Hajh, Átok-város, Redvesugar: / Piszok-hazám, mit kapaszkodsz belém?”, hanem Adyéból. Tudjuk, hogy nem Szabolcska Mihály mondja, hogy „Fulladjon meg Ady Endre / Lehetőleg máma még”, de akkor tud működni a paródia, ha olvasóként őt képzeljük el, miközben Karinthy (a „kezdő író” vagy a szerkesztő/szerző álarcában írott) találó kritikai meglátásán nevetünk.

II.

Hogyan változik ez az összetett fikciós tér a későbbi kiadások során? Az *Így írtok ti* 1921-es kiadásáról feltételezzük (bár biztosan nem tudunk), hogy jellemzőbb változásai Karinthy tudtával és akaratával történtek. A további torzképekkel bővített kötethez Karinthy műfajelméleti jellegű előszót ír, a „Célozni tanulnak a katonák” kezdetű bevezetőszöveget pedig *Előszó az első kiadásához* címmel frappánsabbá dolgozza át. Ez a szerzői gesztus egyrészt megerősíti, hogy egy sikeres, népszerű mű második, bővített kiadását forgatja az olvasó, másrészt formálja Karinthy Frigyes, mint jobbító szándékú, tudatos szerző imidzsét.

Karinthy a szerzők tréfásan átalakított nevét elhagyja e kiadásban (Hady, Trombolányi), Babits alliteráló keresztnéve az egyetlen kivétel. A kezdő íróra vonatkozó bevezetőszövegek is elmaradnak (Szabolcska, Móricz, Pósa), a parodizált szerzők rövid életrajzai azonban nem. A kötet szerkezete is eltérést mutat az első kiadáshoz képest: az eredeti négy rész helyett (ahol a próza besorolás alatt drámai szövegeket is találunk) az újabb kiadás a műnemek szerinti besorolást követi: a *Magyar Antológiából Magyar írók/Költészet* lesz, majd a felosztásban próza és dráma következik, a második kötetben pedig idegen írók parodizált prózája és dráma (magyar és külföldi egyaránt) szerepel. Ez a változtatás megerősíti a korábban vázolt antológia-jelleget, mivel a teljességre törekvés, a legjelentősebb hazai és külföldi irodalmi termés bemutatásának érzetét kelti. Az 1912-es kiadás negyedik fejezete (*az Optimisták* című ciklus), továbbá több paródiavers is kimarad az 1921-es kötetből (például a *Leköpöm a multat*, vagy a Kosztolányi-ciklus XIII-as számú darabja). Feltehetően a megnövekedett terjedelem megkívánta, hogy egy-egy költőről kevesebb paródia szerepeljen az új kötetben, s valószínűleg minőségi szempontú szerzői válogatás

eredményeképpen maradhattak meg a legtalálóbbr darabok.¹⁴ Karinthy tudatos változtatásai mellett azonban szembetűnő a feltehetően hibás olvasatból, figyelmetlen szedésből eredő szöveggromlás a második kiadásban. Szinte az az érzésünk támad, hogy a szerzőnek csak a kötet első darabjait volt ideje átnézni, mert előrehaladva egyre több olyan változtatást találunk, amit elírásnak és nem akaratlagos módosításnak vélhetünk.¹⁵

Az ultima editio elve alapján a későbbi kiadások az 1921-es kiadásra hivatkoznak. Ezekben a szerkesztők műfaji szempontú válogatást végeznek, és csak tisztán irodalmi paródiákat közölnek (így például gyakran kimaradnak ez első kiadás szatírái vagy a *Még mindig így írtok ti* kevert műfajú darabjai), továbbá a később keletkezett, más kötetben (vagy élcclapban) megjelent paródia-szövegeket is e cím alá vonják – követve Karinthy eljárását, aki maga is bővítette az *Így írtok ti*. Azt mondhatjuk, hogy a (soha el nem érhető) teljességre törekvés és antológia-szerűség jellemzi a későbbi kiadásokat. Kimaradnak azon költemények, amelyeket már az 1921-es változatban sem találunk meg, s a szerkesztők gyakran válogatnak Karinthy paródia-terméséből. Szász Imre például önkényesen kihagy egyes szövegeket, melyeket „néhány jelentéktelen író kevésbé sikerült karikatúrájának” titulál (a *Még mindig így írtok ti*-ből Fodor László *Mégis szoknya a szoknya* és Szabó László *Mars és vidéke* című karikatúrája marad ki).¹⁶ Ellenben néhány szöveget visszahoz az első kiadásból, melyeket véleménye szerint „az író később a maga által is megszegett műfaji elképzelése miatt hagyott ki” vagy például bekerül a *Zápolya úr vallatása* című Ady-paródia (Ascher Oszkár közlése nyomán), melyet állítólag Karinthy Kosztolányi Dezsővel közösen írt. A kötet nem őrzi meg a szövegek eredeti sorrendjét, hiszen nem rekonstruál, hanem bővít és rendszerez, az egyes darabokat szerzők szerinti betűrendben közli a műnemeken belül.

Az 1963-as kiadás esetében a szerkesztés-szöveggondozás elvei azonosak az '54-es és az '59-es edícióéval, azonban a műfaji határesetek (humoreszk/stílusparódia) tekintetében igyekszik Karinthy besorolására hagyatkozni, s egyben rendszerez is: például *Műfajok* címszó alá sorolja az újságkarikatúrákat és riportokat, a filmkarikatúrákat pedig egybegyűjti az *Amiről a vászron mesél* cím alatt. A szöveg megformálásában az utolsó megjelenést és a könyvbéli formát tekinti alapnak. Ehhez képest a '73-as, szintén Szász-féle kiadás¹⁷ összességében megőrzi a fenti elveket, azonban utószavában kiemeli, hogy a „paródiák fölötti rövid jellemzések”-et vissza-

¹⁴ Elképzelhető, hogy a *Leköpöm a multat* című paródiát Ady halála után bántónak találta a szerző, vagy éppen – Ascher Oszkár gyakran idézett véleménye szerint – nem találta elég sikerültnek, s ezért maradt ki: „Bosszantotta, hogy Adyról nem tud igazi karikatúrát írni” – idézi Aschert több helyütt Ungvári Tamás. (UNGVÁRI Tamás, *Adalékok az Így írtok ti keletkezéséörténetéhez*, It, 1979/4, 931; Uő., *Karinthy Frigyes Ady-paródiái*, Új Tükör, 1978. december 31., 14–15.)

¹⁵ A Móricz-paródia népies jellegű szóalkotásainak változásai a legszembetűnőbbek: például a „megrisszantotta a derekahajlását” helyett „megriasztotta”, „borsódzás, babzás” helyett „habzás”, „belerugott” helyett „beleugrott”, „himdagadás” helyett „hímdadogás” áll a '21-es szövegben.

¹⁶ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, vál., jegyz. SZÁSZ Imre, Bp., Szépirodalmi, 1954, 637.

¹⁷ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, vál., jegyz. SZÁSZ Imre, Bp., Szépirodalmi, 1973, I–II.

állítja, mivel az első kiadás már nem kapható.¹⁸ Minden más, első kiadásra vonatkozó információt, eltérést pedig a korábbiakhoz képest bővebb jegyzetapparátusban ad meg (például Adynál „Megjelent német és francia fordításban is” vagy a Pósa-paródia első szövegváltozata: „idióták, trotlik”).

Ezen kisebb-nagyobb változtatások kétségtelenül azt jelzik, hogy fontossá válik az első kiadás, az eddigiekhez képest bekerülnek egyes versek és írók – a szerzők azonban ismét betűrendben szerepelnek, műnemek szerinti csoportokban. Az eredeti *Így írtok ti* szövegei így megőrződnek, a kötet szerkezet azonban nem – az első kiadás összetett fikciós terét nem tükrözik a későbbiek, azonban az antológia-jelleg továbböröklődik.

Az Ungvári Tamás szerkesztette 1979-es, a *Karinthy Frigyes Összegyűjtött Művei* sorozat részeként megjelent kiadás egy újabb kötet szerkezetet vezet be.¹⁹ A szerkesztő visszatér az *Így írtok ti* első kiadásához, ezt egészíti ki a rárétegződött későbbi szövegekkel, ez azonban ismét egy olyan konstrukciót eredményez, amilyen formában soha nem létezett a Karinthy által jóváhagyott mű. Voltaképpen a kiadástörténetet is be kívánja mutatni, vagyis a kötet szerkezet szintjén követni igyekszik a genetikus kiadási elveket, a szövegváltozatok szintjén azonban nem. (Az eljárás talán „kumulatív kiadásnak” nevezhető.) A korábbi kiadásoktól eltérően megőrzi az első kiadás előszavát, a mottót és az ajánlást, a *Magyar Antológia* költőinek jelzős elnevezését és a tréfás névtorzításokat. A versek sorrendje is egyezik az első kiadásbelivel a *Magyar kabaré*, utána szerepel a Somlyó Zoltán-paródia. Még a költészetben belül, a római kettes szám alatt olvasható Karinthy bevezetője az 1934-ben írott versparódiáihoz, majd alfabetikus rendben a verses irodalmi karikatúrák; római hármas alatt pedig két paródiavers áll, melyek a *Még mindig így írtok ti*ben láttak napvilágot. A *Magyar Próza* című fejezetben megtartja az első kiadásban szereplő elnevezéseket (például: Móricz Zsigmond, a tősgyökeres), azonban ezek mind elmaradnak az első kiadásból származó költemények esetében. Ennek oka nehezen belátható, hiszen a szerkesztő láthatóan teljességre törekszik. A próza-fejezetből kimaradnak Herczeg Ferenc és Molnár Ferenc karikatúrái (mivel feltehetően ezek a dráma-paródiák az első kiadásban tévesen szerepelnek a próza megnevezés alatt) és a kritikát vagy újságírást parodizáló darabok (*A „kergék” képkiallítása, Magyar újságírás*). A szerkesztő a műnemek és műfajok szerinti felosztást fontosabbnak tartja az eredeti kiadás(ok) szerkezetének megtartásánál. A második szakaszban közli az 1921-es kiadás előszavát, majd az ott megjelenő prózai művekből hozza azokat, melyek az 1912-esben nem szerepeltek. A harmadik pontban a *Még mindig így írtok ti* előszava és annak prózai paródiái szerepelnek, majd a negyedikben újabb próza-paródiák és színházi kritikák paródiái olvashatók. A *Dráma* fejezetbe került az első kiadásból „Herczeg Ferenc, az előkelő”, „Molnár Ferenc, a gyermekismerő” és „a drámaíró”. A második számozott szakaszban pedig a második kiadásban megjelent, elsőtől eltérő darabok szerepelnek

¹⁸ *I. m.*, II, 475–477.

¹⁹ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti. Paródiák* = K. F. *Összegyűjtött Művei*, szerk. UNGVÁRI Tamás, Bp., Szépirodalmi, 1979, I–II.

– az eredetivel egyező sorrendben. Új fejezetben olvashatók a *Kacsalábon forgó kastély*, majd a *Drámák ecetben és olajban* darabjai, a harmadik pontban a *Még mindig így írtok ti* drámai szövegei állnak. A negyedik szakaszban a később keletkezett, kötetben meg nem jelent dráma-paródiák (például Móricz *Búzaparítás* vagy Madách *Az emberke tragédiája*) találhatóak, majd a szakaszt a *Hacsek és Sajó* zárja.

A *Karinty Frigyes Összegyűjtött Művei* sorozat hatodik darabját, a *Paródiák I.* című kötetet Szalay Károly szerkeszti.²⁰ A kötet tartalmazza az *Így írtok ti* – azaz az 1912-es kiadás gondozott szövegét –, a *Függelék*ben pedig a Fidibuszból, a Borsszem Jan-kóból, a Pesti Naplóból, a Figáróból, Az Újságból és a Színházi Életből közöl az író életében kötetbe nem került, 1908 és 1920 között született irodalmi paródiákat. Habár Szalay kötete már címében is műfaji válogatásra utal, mégis szerepel benne az 1912-es kötet *Optimisták* című humoreszk-ciklusa, melyet több kiadás elhagyott, valamilyen okból kimarad azonban a záró darab, az *Együgyű mese* című költemény. Megőrződnek azonban a paratextusok és az eredeti keretező fikció is.

A kilencvenes évektől számos diákoknak szánt vagy népszerű *Így írtok ti* kiadás és válogatás jelent meg. A válogatások természetesen nem őrzik meg az eredeti kötetszerkezetet, mivel az oktatási célt jobban szolgálja a kronologikus sorba rendezés: az Ady-paródiát gyakran megelőzi a Petőfiről szóló, s elmarad az előszó (például ilyen a *Populart* válogatás²¹). Kiemelendő azonban a *Matúra Klasszikusok* sorozat *Így írtok ti*-je.²² E diákoknak szánt kiadás az 1912-es kötet eddig létező leghűbb szövegkiadása (az 1997-es hasonmás kiadást leszámítva), s az eredeti kötetszerkezetet is megőrizte. Ezzel szemben a népszerűsítő válogatások rendezőelve az alfabetikus sorrend és a műnemek szerint felosztás – az antológia-jelleget – amint láttuk – az 1921-es és az azt követő kiadásokból örökölték.

Tekintsük át az elmondottakat egy táblázatos összefoglalás segítségével, melyből a kötetbeli paródiák sorrendjéről, az eredeti paratextusok és a keretező fikció esetleges továbbhagyományozódásáról, illetve a nyelvi állapotról is áttekintést kapunk.

²⁰ KARINTHY Frigyes, *Paródiák. Így írtok ti, Így láttatok ti*, I, szerk. SZALAY Károly, Akkord, 2001 (Karinty Ferenc Összegyűjtött Művei, 6).

²¹ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti. Válogatás*, Bp., Szikra, 1996 (Populart Füzetek, Diák és Házikönyvtár, 106). Egyéb vizsgált népszerű és diák-kiadások: UÓ., *Így írtok ti*, vál., szerk. SZALAY Károly, H. BENCZÚR Margit, Bp., Akkord, 2003 (Talentum diákkönyvtár); UÓ., *Így írtok ti*, vál. Simon László, Bp., Akkord, 2007; UÓ., *Karintyságok. Tanár úr kérem, Így írtok ti, Capillária, Utazás Faramidóba, Kötéltánc, Utazás a koponyám körül*, vál., szerk. MOHAI V. Lajos, Bp., Könyvkuckó, 1997; UÓ., *Így írtok ti*, Bp., Anno, 1999; UÓ., *Így írtok ti*, Bp., Unikornis, 1999 (A magyar próza klasszikusai, 71).

²² KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, 5. jegyzetben i. m.

Összefoglaló táblázat

	Füdbusz	1912	1921	1954–1973 (Szász)	1979 (Ungvári)	2001 (Szalay)	népszerű és diák-kiadások*
sorrend, felosztás	a megírás sorrendje	ciklusok	műnemek szerint	műnemek szerint, a szerzők neve szerinti betűrendben	műnemek szerint, kiadásonként	ciklusok	a parodizált szerzők szerint (kronológia vagy alfabetikus sorrend)
paratextusok	-	motó, ajánlás, szerzői bevezető, életrajzok	életrajzok	életrajzok	motó, ajánlás, előszó az első kiadáshoz előszók a későbbi kiadásokhoz	motó, ajánlás, szerzői bevezető, életrajzok	legjobb ször elmaradnak
keretező fikció	„kezdő író”	„kezdő író” + antológia-jelleg	antológia	KF összegyűjtött és válogatott paródiái	KF összes paródiája	„kezdő író” + antológia-jelleg	antológia
nyelvi állapot	essetleges helyesírás	apróbb hibák	jelentős szövegromlás	gondozott	gondozott, modernizált	gondozott, modernizált	gondozott, modernizált

* A Matúrás kiadás kivételével, mely a fenti három szempontot tekintve megegyezik az 1912-essel (eredeti és modernizált helyesírású), és a hasonmás kiadást nem számítva egyedül tartalmazza az 1912-es karikatúrákat.

Láthattuk, hogy az *Így írtok ti* eredeti fikciós tere a későbbi kiadásokban megváltozott, a hangsúly az antológia-jelleg felé tolódott, s nem tagadhatjuk, hogy ezt a tendenciát maga a szerző indította el az 1921-es bővített kiadással. Ugyanakkor a szerkesztők önkényes válogatása, s az eredeti mű felépítésének szétzilálása megszüntette azt az izgalmas (elsősorban a paratextusoknak és illusztrációknak köszönhető) többretegű jelentést, melyet az utóbbi idők fejleményei (Matúra-kiadás, hasonmás-kiadás) újból megjelenítenek.

A változtatást azzal is magyarázhatjuk, hogy a fiatal és kezdő Karinthynek még szüksége volt élete első művének összetett fikciós terére, ami egyszerre sejtette és leplezte személyét. Karinthy a Fidibusz-beli paródiaközlések idején valóban „kezdő író” volt, az írói alteregó ötlete – akár szerkesztői, akár saját ötlet – megfelelt élet-helyzetének. (A mai értelmezés új humorforrást talál abban, hogy a zseni-író „kezdő íróként” képzelheti el, de ez nem azonos az eredeti szituációval.) A paródiák révén népszerűvé és sikeressé vált szerzőhöz egy idő után már nem illett a pályakezdő imidzs, ezért is erősödhetett meg kötetének antológia jellege: a mindenkit utánozni tudó, fölényes virtuóz képének ez a műforma és fikciós tér jobban megfelelt. Reményi József Tamás és Tarján Tamás így fogalmaz az 1912-es kötetéről: „Látnivalóan van szerkezete a kötetnek – annyira van, hogy az önmaga ellenszerkezete is. Van egy kezdő írója – azért, hogy ne legyen, s hogy a hűlt helyén egy már nem kezdő író: az érett, az azonnal a csúcsra jutó Karinthy legyen.”²³

Az évtizedek során az *Így írtok ti* egy korszak lenyomatává lett, függetlenítődött az empirikus szerzőtől mint objektívitás látszatát keltő antológia-szerű alkotás. A „fordított antológiává” duzzasztott kötet azonban paradox módon nemcsak a korszak, hanem Karinthy Frigyes kultuszát is építette, visszamenőleg is jelentőssé tette az 1912-es kiadást és a szerzői indulást.²⁴

²³ *I. m.*, 23.

²⁴ Hálás köszönet Kappanyos Andrásnak e dolgozat formálódásában való segítő közreműködéséért.